

Використання інтерактивної методики роботи над текстом «спрямоване читання» в іншомовній аудиторії

Галина Деркач,

кандидат психологічних наук, доцент,
Харківський національний університет радіоелектроніки

Надання українській мові статусу державної зумовило зростання її значення у всіх сферах українського суспільства: вона є мовою державних органів влади, мовою радіо і телебачення, преси, художньої літератури, мовою науки і освіти, засобом спілкування людей у виробничій і культурній сферах. Визначені функції української мови актуальні не тільки для носіїв мови, а й для іноземців, які здобувають освіту в Україні. Спираючись на те, що методика викладання української мови як іноземної порівняно молода наука, пошук шляхів вдосконалення форм і методів викладання української мови як іноземної, їх постійного оновлення, пристосування до нових умов життя останнім часом не виходить з розряду актуальних для вищої освіти. Незадоволеність результатами вивчення української мови, відсутність у багатьох студентів інтересу до вивчення мови, нерозвиненість мовних і письмових навичок змушують шукати нові підходи до навчання. Сьогодні у навчальному процесі іноземний студент перестає бути лише об'єктом навчальної діяльності. Іноземець, який приїхав опанувати професію й оволодіває мовою країни навчання, бере участь не лише в отриманні знань, а і у пошуку та трансформації знань у практичні вміння й навички. Це вимагає впровадження нових інтерактивних методів і технологій навчання: різноманітних тренінгів й ігрових методик, навчальних кейсів й ігрового проектування. Перед ви-

кладачем української мови у виші постає проблема пошуку шляхів підвищення пізнавального інтересу іноземних студентів до вивчення мови, закріплення їхньої позитивної мотивації до навчання. Саме цим зумовлений інтерес педагогів та методистів до інновацій.

Отже, необхідність використання інтерактивних методик у викладанні української мови як іноземної визначає актуальність пропонованого дослідження. Тому *мета статті* — дослідити особливості використання інтерактивних методик у викладанні української мови студентам-іноземцям нефілологічних спеціальностей, їхню взаємодію з традиційними формами на прикладі інтерактивної методики роботи з текстом «спрямоване читання».

Українська вища школа накопичила немалий досвід викладання української мови як іноземної. Із кожним роком щораз більше застосовують не тільки традиційні, а й новітні методи і прийоми навчання із використанням технічних засобів: аудіовізуальні методи, комп'ютеризовані програми. Сьогодні вже є значна кількість праць, у яких розглядається сутність інновацій у викладанні гуманітарних дисциплін у вищій школі. Узагальнено-теоретичний аспект щодо поняття педагогічної технології розроблений сучасними педагогами: В. Безпалько, М. Кларіним, Б. Ліхачовим, В. Монаховим, Г. Селевко та іншими. Проблему вико-

ристання інноваційних методів розглядали такі вчені, як О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, В. Загвязинський, Н. Юсуфбекова та інші. Проблеми мовної підготовки студентів інженерних вузів аналізують Т. Кошелева, Г. Попова, І. Соломаха, О. Суміна, Н. Ушакова, Н. Хлизова. Опубліковано значну кількість праць з аналізу вивчення української мови як іноземної такими науковцями, як Я. Гладир, І. Жовтоніжко, Т. Єфімова, А. Кулик, Т. Лагута, О. Тростинська, Г. Тохтар, Б. Сокіл та інші. Проблеми використання інноваційних технологій під час викладання іноземних мов розглядали О. Коваленко, Є. Можар, Л. Олійник та інші.

Головними задачами використання інтерактивних методик у викладанні української мови як іноземної є формування та розвиток мовленнєвих навичок та вмінь, ефективне засвоєння навчального матеріалу, збільшення та підтримання цікавості до вивчення української мови на всіх етапах навчання. Акцент робиться на вміннях спілкуватися та навичках спільної групової роботи. У цьому процесі викладач бере на себе роль керівника, організатора, учасника спілкування, координатора комунікативної діяльності студентів. В основі процесу — активна участь у діалогах та рольових іграх, читання текстів, засвоєння основних граматичних конструкцій з обов'язковим вивченням стандартних письмових граматичних та лексичних зразків. Щоб зробити традиційні заняття цікавими, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань слухачів, доцільно використовувати на заняттях інноваційні методи. На відміну від звичайних занять, метою яких є оволодіння знаннями, вміннями та навичками, такі заняття найбільш повно враховують інтереси, нахили, здібності кожного студента. На такому занятті поєднується досвід традиційних уроків — сприймання нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення — але у незвичайних формах: робота у парах або міні-групах, прес-конференція, мозковий штурм, командні ігри-завдання, лінгвістичні ігри, кросворди, рольові та ділові ігри, проектні технології, інтерактивні

екскурсії, дискусії, техніка «спрямованого читання». Дані види роботи є універсальними та відповідають різним етапам навчання.

Гучасна методика викладання української мови пропонує переносити акценти з навчання мови на оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності (говоріння, письмо, читання, слухання). Одним з найважливіших засобів, що забезпечує це, є використання на уроках української мови тексту в якості вищої дидактичної одиниці навчання. На основі текстів слухачі спостерігають мовні факти, засвоюють поняття, знайомляться з механізмом створення і оформлення тексту, долучаються до людського досвіду, що зберігається в слові [1, с.17]

Тому у даній роботі запропоновано більш детально розглянути техніку «спрямоване читання» як інтерактивну методіку роботи над текстом в іншомовній аудиторії. [5, с.72]. Вважаючи текст головною одиницею у навчанні мови іноземних студентів, викладач повинен навчити студентів не лише правильної вимови, інтонації, побудови словосполучень і речень, вдалого вживання мовних одиниць, але й правильної побудови письмових та усних текстів. Як зазначає Н.В. Кулібіна, «мовленнєве спілкування — це обмін текстами, інакше кажучи, породження і сприйняття текстів» [3, с.7].

Протягом тривалого часу текст у викладанні мови для іноземних студентів використовувався як допоміжний матеріал, який виконував ілюстративну роль у навчальному процесі. Сьогодні текст має практичний прикладний характер, тобто використовується як навчальний матеріал (В.Г. Костомаров, Л.Б. Бей, Н.В. Кулібіна, Є.М. Верещагін, В.М. Шаклеїн, О.Д. Швейцер, К.І. Мотіна, С.М. Петрова).

Розглянемо складові техніки «спрямованого читання» на етапі підготовки викладача до занять та представлення тексту в аудиторії. [2, с.148]. На даному етапі відбувається читання текстів, оповідань, уривків художнього тексту. Викладач обирає текст для роботи в залежності від потреб аудиторії, аналізує лексику, ство-

рює словник, готує завдання і запитання до тексту та їх порядок. Обраний текст повинен бути доступним для іноземних студентів, сприяти розвитку креативності та включатися в навчальний процес, не порушуючи його системності та послідовності. Важливим є адаптування тексту: при доборі тексту для аналізу необхідно враховувати рівень підготовки студентів. Текст з яким працюють студенти, необхідно поділити на логічні частини, закінчуватися кожна частина повинна знаком зупинки.

На етапи вступу до заняття викладач повідомляє студентам тему та ціль заняття, а також знайомить з правилами роботи, мотивує учасників навчального процесу. В кожного студента на столі крім тексту знаходиться чистий аркуш паперу. Студентам дається настанова: закрити текст аркушем паперу та починати читання тільки по команді викладача до знаку зупинки. Читати текст, в залежності від складності, можна вголос, про себе, або по черзі, не забігаючи наперед. Після закінчення читання однієї частини тексту, студенти відкладають текст. Робота над мікротекстом виконується за циклічною моделлю: виклик, обговорення та роздум. Викликом до читання тексту є запитання, спрямоване на розвиток критичного мислення: «Як ви вважаєте, про що текст під назвою «...»?» Після запитання відбувається читання обраного тексту та робота над запитаннями до кожної частини. На цьому етапі відбувається осмислення тексту і роздум щодо прочитаного матеріалу. Останнє запитання кожної частини: «Як ви гадаєте, що відбудеться далі?» — є виклик до другої частини. Під час безпосередньої роботи над текстом викладач поєднує однакові думки учасників, з'ясовує позиції аудиторії. Відбувається поетапне формування знань, навичок та вмінь, спрямованих на роботу з текстом. Викладач надає можливість висловитися кожному студенту, уважно вислуховуючи відповіді. Студенти повинні розуміти, що враховуються всі відповіді, невірних відповідей не існує, приймається любе висловлювання.

Після читання фрагменту тексту студентам пропонується відповісти на запитання до тексту. На даному етапі, з одного боку здійснюється перевірка ступені засвоєння матеріалу студентами, а з другого, легкі запитання сприяють включенню студентів в навчальний процес. Кожен студент робить свій внесок в рішення проблеми. Завдання викладача — націлювати студентів на повноцінні, розгорнуті відповіді, які спрямовані на комунікативний рівень володіння мовою.

Читання тексту передбачає наявність 10–15 % нової лексики, тому поряд з фрагментом тексту наводиться нова лексика з тлумаченням загального та контекстуального значення. Така подача матеріалу дозволяє скоротити час на пошук значення нового слова у словнику.

Закінчується робота викликом до наступної частини. На даному етапі відповіді на запитання передбачають обмін ідеями та знаннями. Завершальний етап роботи з техніки «спрямоване читання» має рефлексійний характер та передбачає концентрацію уваги учасників на почуттях, які виявив даний текст: «Що вам сподобалось? У чому були труднощі?»

На матеріалі дослідження, яким є художній текст невеликого формату, продемонструємо навчальні можливості інтерактивної техніки «спрямоване читання». Розглянемо етапи роботи над текстом оповідання. Відомо, що розуміння тексту багато в чому залежить від того, наскільки читач уміє прогнозувати як смисловий зміст тексту, який він читає, так і окремі граматичні форми. Тому одним із завдань побудови роботи з текстом на передтекстовому етапі є розвиток у студентів-іноземців прогнозування. Це може бути досягнуто за допомогою ряду вправ, зокрема постановки запитання перед читанням тексту. Студентам пропонується виявити, чи є в тексті відповідь на дане запитання чи ні. Ще одним прийомом є прогноз змісту тексту з заголовку. Формулювання запитань перед читанням тексту дозволить посилити мотивацію студента до роботи над текстом, ініціювати студента до формулювання своєї думки.

повідання «Стежка» умовно поділяється на три логічні частини («зупинки»). Кожна із зупинок закінчується на інтригуючому моменті. Разом з текстом у кожного студента знаходиться чистий аркуш паперу, яким пропонується закрити текст і читати його тільки за завданням викладача. Після завершення читання оповідання рекомендовано відкласти текст.

Установка викладача: «Зараз ми будемо читати оповідання «Стежка», але читати ми будемо наступним чином. Текст поділено на декілька зупинок (часток). Спочатку ми з вами читаємо текст до 1-ї зупинки. Я ставлю вам запитання, а ви даєте відповіді на них. Потім ми читаємо текст до 2-ї зупинки. Я знову ставлю вам запитання, а ви відповідаєте на них. Вам зрозуміло, як ми будемо працювати? Будь ласка, приготуйте аркуші паперу, якими ви прикриєте частину тексту. Готові?»

«Перед початком читання фрагменту тексту у мене до вас є запитання:

— Як ви вважаєте, чому оповідання має назву «Стежка»?

— Яке значення має це слово?

— Які стежки бувають в нашому житті?

— Як ви вважаєте, про що буде йтись в оповіданні з такою назвою?»

Студентам пропонується занотувати значення слова *стежка* (пряме та переносне значення).

Читаємо текст до 1 зупинки.

Стежка

Жили собі два сусіди. Іван був самотній, а Михайло мав велику родину. Настала зима, посипав пухнастий сніг. Рано-вранці Іван вийшов розчистити сніг на подвір'ї. Поки він чистив стежку, подивився, як там справи в сусіда. А в Михайла була добре протоптана стежка. «Який швидкий, випередив мене», — пробурмотів він собі під ніс і додав: «Невже Михайло встає вдосвіта хазяйнувати?»

1 зупинка

Нова лексика.

стежка (що?) — foot-path

самотній (який?) — alone

пухнастий (який?) — fluffy

швидкий (який?) — fast quick

протоптати (що зробити?) — tread

посипати (що зробити?) — to sprinkle

розчистити (що зробити?) — clear out

подивитися (що зробити?) — look

випередити (що зробити?) — outstrip get ahead

пробурмотіти (що зробити?) — mumble

додати (що зробити?) — to add

Після читання фрагмента тексту студентам пропонується відповісти на запитання до тексту. Завдання викладача — надати можливість кожному студенту промовити свою думку. Вже на цьому етапі необхідно показати студентам, що приймається люба точка зору, любе мислення. Невірних відповідей не існує, викладач приймає право студента на помилку.

Запитання до тексту:

1. Як звали сусідів?

2. Якими вони були?

3. Що робив на подвір'ї Іван рано-вранці?

4. На що він звернув увагу?

5. Яка стежка була у Михайла?

6. Про що подумав Іван?

Наступне запитання — це виклик: «Бажаєте знати, що буде далі? Читаємо до 2 зупинки».

Далі текст читаємо до зупинки 2. Разом можна розглянути лексику, яка визиває труднощі у розумінні.

Наступного ранку знову випав сніг. Іван устав на півгодини раніше, узявся за роботу, а коли зиркнув на сусідове подвір'я, здивувався: там стежку вже було прокладено. Третього дня снігу намело по коліна. Він устав ще раніше, вийшов на двір, а в сусіда — стежка рівна, пряма, навдивовижу гарна!

2 зупинка

Нова лексика.

зиркнути (що робити?) — take a look at

здивуватися (що робити?) — to wonder

прокласти (що робити?) — pave

намести (що робити?) — covered

навдивовижу (як?) — surprisingly

Дайте відповіді на запитання:

1. Чому здивувався Іван?
2. Що трапилося третього дня?
3. Яка стежка була у сусіда?

Наступне запитання — це виклик: «Як ви вважаєте, як будуть розвиватися події далі? Читаємо до 3 зупинки».

Після обіду зустрілися вони на вулиці, поговорили про се про те, і тут Іван начебто ненароком запитує:

— *Послухай, Михайле, а як ти встигаєш так швидко сніг на подвір'ї почистити?*

Той спершу здивувався, а потім засміявся: — Та я ніколи його й не чистю, то до мене друзі ходять.

З книжки Віссон Д. «365 притч на щодень»

3 зупинка

Запитання до 3 частини.

1. Про що запитав Іван при зустрічі з сусідом?

2. Як сприйняв запитання Михайле?

3. Що відповів сусід?

4. Що означає така його відповідь?

Робота над текстом з технікою «спрямоване читання» закінчується запитаннями, спрямованими на рефлексію:

— *Чому оповідання було названо «Стежка»? Порівняємо с тим, як ви вважали спочатку.*

— *Сподобалось вам оповідання? Чим?*

— *Давайте поміркуємо, чому, по-вашому, Іван постійно сам розчищає сніг?*

— *Як ви вважаєте, чому саме так закінчилось оповідання?*

Наприкінці роботи з текстом студентам пропонується написати твір-продовження оповідання та зачитати його.

Таким чином, ми визначили доцільність та можливість використання активних й інтерактивних методів роботи у викладанні української мови як іноземної, завдяки яким формується зацікавленість українською мовою у іноземних студентів, встановлюється новий рівень взаємодії студента та викладача, студента з іншими студентами. Можливість використання інтерактивної методики роботи з навчальним текстом «спрямоване читання» дозволяє від-

працьовувати навички групової роботи, взаємодії, уміння креативно мислити й аналізувати інформацію, що, безумовно, сприяє мотиваційному забезпеченню вивчення мови країни навчання.

Перспективи подальших досліджень полягають у відборі навчальних матеріалів, спрямованих на формування мовної та мовленнєвої компетенції іноземних студентів відповідно до їхніх комунікативних потреб, та створенні підручника з читання для навчання іноземних студентів з використанням активних та інтерактивних методик, зокрема інтерактивної методики роботи з текстом «спрямоване читання».

Література

1. Демкова Т.М. Текст як основна одиниця навчання мови іноземних студентів // Збірник наук. праць ХНУ ім. В.Н. Каразіна. 2018. №32. С.16-21.

2. Каргина Н.В., Фисенко О. С. Интерактивные методы чтения повести А. С. Пушкина «Метель» в иностранной адитории (на примере техники «направленное чтение») // Современная наука: актуальные проблемы теории и практики. Москва : Логос, 2016. №3. С.148–151.

3. Кулибина Н.В. Зачем, что и как читать на уроке. Художественный текст при изучении русского языка как иностранного. С.-Петербург : Златоуст, 2001. 264с. URL:<http://znanium.com/catalog.php?bookinfo=522900> (дата обращения: 10.02.2020).

4. Кулибина Н.В. Тексты лекций и образцы уроков (для преподавателей русского языка как иностранного). Москва, 2012. Вып. 1. 375 с.

5. Фисенко О.С., Карпова Ю.В., Паршина М.В. Использование интерактивных технологий в методике преподавания русского языка как иностранного // Современная наука: актуальные проблемы теории и практики. Москва : Логос, 2018. № 5. С. 71-75

30.03.2020